

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ
RESEARCH INSTITUTE FOR TOURISM**

**Ο ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Εξελίξεις, Προβλήματα,
Δυνατότητες και Πολιτική**

Λουκίας Α. Αθανασίου

Μελέτες: 13

Αθήνα, 2002

Εκδοτική Παραγωγή: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΑΒΕΕ - Αρδηττού 12-16 Μετς 116 36 Αθήνα

Τηλ: 010-921.4820 - Fax: 010-923.7033 - www.eptalofos.com.gr - e-mail: info@eptalofos.com.gr

Το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) ιδρύθηκε το 1996 με πρωτοβουλία των επιχειρηματικών φορέων, που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού, και με συμπαράσταση προσωπικοτήτων της οικονομικής ζωής και του πνευματικού κόσμου της χώρας.

Βασικός καταστατικός σκοπός του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων είναι η εκπόνηση επιστημονικώς θεμελιωμένων μελετών, αναφερομένων στα προβλήματα της τουριστικής οικονομίας και γενικότερα της ελληνικής οικονομίας. Πρόκειται ουσιαστικώς για μελέτες εφαρμοσμένης έρευνας που έχουν επιδίωξη την διατύπωση προτάσεων, δυναμικώς χρησίμων, για την διαμόρφωση πολιτικών προαγωγικών του τουρισμού και της οικονομίας.

Η εξασφάλιση διατηρήσιμης μακροπρόθεσμης αναπτύξεως της τουριστικής βιομηχανίας, δηλ. υγιούς αναπτύξεως που τείνει να μεγιστοποιεί μακροπρόθεσμως τις ωφέλειες για το κοινωνικό σύνολο, προϋποθέτει προγραμματισμένη δράση, συνειδητές επιδιώξεις από πλευράς πολιτείας και καθορισμό τουριστικών προτύπων υποταγμένων στις αναπτυξιακές επιλογές. Με την σειρά της η προγραμματισμένη δράση, η ένταξη με άλλα λόγια των κρατικών και ιδιωτικών πρωτοβουλιών σε συγκεκριμένο, συνειδητά επιλεγμένο πλαίσιο πολιτικής, σε συγκεκριμένη εικόνα μέλλοντος για την τουριστική βιομηχανία, απαιτεί όχι μόνο φαντασία και οραματισμό, αλλά και γνώση, η οποία με την σειρά της προϋποθέτει συνεχή και σοβαρή μελέτη όλων των διαστάσεων του προβλήματος που συνοπτικώς ονομάζομε: τουριστική ανάπτυξη.

Ίσως να εμπεριέχει στοιχεία υπερβολής, αλλά εμπεριέχει και στοιχεία αληθείας, ο ισχυρισμός ότι η ήκιστα ικανοποιητική κατάσταση, που παρατηρείται στον κλάδο του τουρισμού, από όποια οπτική γωνία και αν τον θεωρήσομε, δεν είναι άσχετη με την απουσία επαρκών βασικών μελετών. Ο έγκαιρος εντοπισμός των προβλημάτων, η οριοθέτηση ενδεχομένων παθογενών καταστάσεων όχι μόνο θα είχε υποκνήσει το ενδιαφέρον της πολιτείας για την αντιμετώπισή τους, αλλά και την στάση και τις ενέργειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας θα είχε επηρεάσει θετικώς. Πιστεύομε, ότι τα συμπεράσματα από την μελέτη σοβαρών προβλημάτων, όπως είναι η απασχόληση του εργατικού δυναμικού, το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών, η μακροχρόνια βιωσιμότητα του κλάδου και η διατήρηση αφθόρου του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, μπορούν να παράσχουν επαρκώς ισχυρούς ερεθισμούς για έγκαιρη και ορθή ενεργοποίηση των φορέων ασκήσεως της οικονομικής πολιτικής.

Εν όψει των ανωτέρω και των καταστατικών προβλέψεων του ΙΤΕΠ, το πεδίο εντός του οποίου θα κινηθεί η ερευνητική προσπάθεια του Ινστιτούτου είναι

αρκετά ευρύ. Προβλήματα, όπως η ανάδειξη του τουριστικού πλούτου της χώρας, η γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, η άμβλυνση της εποχικότητας, ο λειτουργικός προσδιορισμός των ορίων αρίστης σωρεύσεως τουριστικών δραστηριοτήτων στον χώρο κ.ο.κ., αλλά και η μελέτη προβλημάτων υποδομής, ανήκουν, emπίπτουν στα ερευνητικά ενδιαφέροντα του Ινστιτούτου. Στο πεδίο ερευνητικού ενδιαφέροντος του Ινστιτούτου emπίπτουν, επίσης, και προβλήματα που, ενώ φέρουν τον μανδύα του βραχυπροθέσμου, συνεπάγονται πολλάκις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις απροσδιορίστου μεγέθους.

Εκφράζεται η αισιόδοξη πρόβλεψη, ότι η ίδρυση και λειτουργία του Ινστιτούτου θα αποδειχθεί εξόχως δημιουργική πρωτοβουλία όχι μόνο ένεκα της συμβολής του στην κατανόηση των προβλημάτων του τουριστικού τομέα, αλλά και ένεκα της γενικότερης ερευνητικής εμπλοκής του στα καίρια προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ.....	xi
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΙΤΕΠ.....	xiii
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ.....	xv
ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ.....	xvii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xxv
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η βαρύτητα και τα χαρακτηριστικά του συνεδριακού τουρισμού ως συνιστώσας του τουριστικού κλάδου διεθνώς – Δεδομένα, εξελίξεις και εκτιμήσεις	
1.1. Γενικά.....	3
1.2. Έκταση, ποιότητα και αξιοπιστία της πληροφόρησης.....	3
1.3 Το μερίδιο του συνεδριακού τουρισμού στον τουριστικό τομέα.....	4
1.4 Ρυθμός ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στα πρόσφατα χρόνια.....	7
1.5 Κύριες πηγές ζήτησης για συνεδριακό τουρισμό και τα χαρακτηριστικά τους.....	8
1.6 Γεωγραφική κατανομή των συνεδριακών δραστηριοτήτων.....	10
1.7 Εποχικότητα συνεδριακού τουρισμού.....	16
1.8 Μέση δαπάνη ανά συνεδριακό επισκέπτη σε σύγκριση με τη μέση γενική δαπάνη ανά τουρίστα.....	18
1.9 Μέση διάρκεια των συνεδριακών εκδηλώσεων και μέση διάρκεια παραμονής των συνεδριακών τουριστών.....	20
1.10 Κατανομή των συνεδριακών εκδηλώσεων από την άποψη του αριθμού των συμμετεχόντων.....	20
1.11 Κατανομή της ζήτησης κατά είδος εγκατάστασης.....	21
1.12 Δημιουργία δευτερογενούς γενικής τουριστικής ζήτησης.....	22
1.13 Γεωγραφικό πεδίο αναφοράς και περιοδικότητα των συνεδριακών εκδηλώσεων.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Πολιτική για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού διεθνώς	
2.1 Γενικά.....	27
2.2 Ο ρόλος της γενικής οικονομικής και κοινωνικής υποδομής και του επιπέδου ανάπτυξης γενικότερα, στην ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού.....	27

2.3	Ειδικότερες πολιτικές και μέτρα για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού	28
2.3.1	Συνεδριακά κέντρα	29
2.3.1.1	Έννοια και χαρακτηριστικά	29
2.3.1.2	Το συνεδριακό κέντρο ως εργαλείο αναπτυξιακής πολιτικής	31
2.3.1.3	Σχεδιασμός και λειτουργία	32
2.3.1.4	Συμπερασματικές παρατηρήσεις	33
2.3.2	Γραφεία Συνεδρίων και Φιλοξενίας	34
2.3.2.1	Ρόλος, οργάνωση και θεσμική μορφή	34
2.3.2.2	Προσφερόμενες υπηρεσίες	36
2.3.2.3	Συμπερασματικές παρατηρήσεις	37
2.3.3	Στήριξη της κατάρτισης	37
2.3.4	Επιδότησεις	39
2.3.5	Επιχορήγηση ή επιδότηση επενδύσεων στον τουριστικό τομέα και ειδικότερα σε συνεδριακές εγκαταστάσεις	41
2.3.6	Προβολή, δημοσιότητα και διαφήμιση	41
2.3.7	Συμπερασματικές παρατηρήσεις	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο Συνεδριακός τουρισμός στην Ελλάδα – Δεδομένα, εξελίξεις και ρόλος

3.1	Γενικά	47
3.2	Μερίδιο του συνεδριακού τουρισμού στη συνολική τουριστική δραστηριότητα	47
3.3	Ρυθμός μεταβολής της συνεδριακής κίνησης στα πρόσφατα χρόνια	50
3.4	Εποχικότητα	51
3.5	Γεωγραφική κατανομή της συνεδριακής κίνησης	53
3.6	Σύνθεση συνεδρίων κατά μέγεθος	53
3.7	Σύνθεση της συνεδριακής κίνησης κατά πηγή	54
3.8	Μέση διάρκεια συνεδριακών εκδηλώσεων	55
3.9	Συνεδριακοί Χώροι και Υποδομή	55
3.9.1	Η συνολική προσφορά συνεδριακών χώρων και εγκαταστάσεων	55
3.9.2	Η σύνθεση της προσφοράς κατά μέγεθος και η συνάρτηση της με τη ζήτηση	58
3.9.3	Κατανομή στο χώρο	59
3.9.4	Η σύνθεση της προσφοράς κατά φορέα	62
3.9.5	Πρόσφατες Εξελίξεις	63
3.10	Οργανωτική δομή	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Πολιτική συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα

4.1	Δημόσιος Τομέας	69
4.1.1	Άξονες γενικής αναπτυξιακής πολιτικής	69
4.1.1.1	Βελτίωση της γενικής οικονομικής και κοινωνικής υποδομής	69
4.1.1.2	Η λειτουργία του κράτους	70
4.1.2	Η ειδική πολιτική για το συνεδριακό τουρισμό	70
4.1.2.1	Συνεδριακά Κέντρα	71
4.1.2.2	Γραφεία Συνεδρίων και Φιλοξενίας	72
4.1.2.3	Κατάρτιση στελεχών και ειδική προβολή για το συνεδριακό τουρισμό	72
4.1.2.4	Επιδότησεις συνεδριακών εκδηλώσεων	73
4.1.2.5	Επιδότηση για τη δημιουργία συνεδριακών χώρων και εγκαταστάσεων	73
4.2.	Ο ιδιωτικός τομέας	73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η σημασία της ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα

5.1	Γενικά	77
5.2	Η αυξημένη μέση δαπάνη ανά συνεδριακό επισκέπτη	78
5.3	Η μείωση της εποχικότητας	79
5.3.1	Γενικά	79
5.3.2	Η δομή του ξενοδοχειακού κόστους	81
5.3.3	Η ευαισθησία της οικονομικής αποδοτικότητας και της κερδοφορίας στον ξενοδοχειακό τομέα σε μεταβολές του βαθμού πληρότητας	87
5.4	Η διεύρυνση της βάσης της ζήτησης με την αύξηση της σημασίας της συνεδριακής συνιστώσας	89
5.5	Η δημιουργία ζήτησης για γενικό τουρισμό με την ευκαιρία συνεδριακών εκδηλώσεων	91

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα

6.1	Γενικά	95
6.2	Σενάριο σύγκλισης προς το μέσο όρο	97
6.3	Αισιόδοξο Σενάριο	101
6.4	Συμπερασματικές παρατηρήσεις	102

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Πολιτική για την προώθηση της ανάπτυξης
του συνεδριακού τουρισμού**

7.1. Ο ρόλος του κράτους και η ιδιωτική πρωτοβουλία	105
7.2. Ο ρόλος του κράτους	107
7.2.1. Η αποτελεσματικότητα του κράτους και η εικόνα της χώρας .	107
7.2.2. Η δημιουργία γενικής υποδομής	107
7.2.3. Δημιουργία ειδικής υποδομής	109
7.2.3.1. Συνεδριακά κέντρα	109
7.2.3.2. Γραφεία Συνεδρίων και Φιλοξενίας	112
7.2.4. Κατάρτιση	113
7.2.5. Επιδοτήσεις επενδύσεων και άλλες ενισχύσεις	114
7.2.6. Οικονομικές ενισχύσεις σε συνεδριακές εκδηλώσεις	115
7.2.7. Προβολή και διαφήμιση	116
7.3. Ο ιδιωτικός τομέας	116
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	119
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	132

ΠΙΝΑΚΕΣ

1.	Αριθμός Συνεδριακών Εκδηλώσεων κατά Χώρα, 1997-99.....	11
2.	Ρόλος Γενικού και Συνεδριακού Τουρισμού κατά Χώρα, 1997-99 .	12
3.	Μερίδια Ευρωπαϊκής Αγοράς Συνεδριακού Τουρισμού κατά Χώρα, 1987-99.....	13
4.	Μέσος Ετήσιος Αριθμός Συνεδριακών Εκδηλώσεων κατά Πόλη, 1997-99.....	15
5.	Εποχική Κατανομή Συνεδριακών Διανυκτερεύσεων σε Μεγάλες Ελληνικές Ξενοδοχειακές Μονάδες 1998-2000.....	17
6.	Εποχικότητα Γενικού Τουρισμού και Συνεδριακού Τουρισμού σε Ξενοδοχεία στο Ηνωμένο Βασίλειο, 1990.....	18
7.	Κατανομή % Συνεδριακών Εκδηλώσεων στην Ευρώπη κατά Αριθμό Συμμετεχόντων, 1989-96.....	21
8.	Εποχική Κατανομή % Αφίξεων και Διανυκτερεύσεων Συνέδρων σε Μεγάλες Ξενοδοχειακές Μονάδες κατά Περιοχή, 2000.....	51
9.	Αριθμός Συνεδριακών Εκδηλώσεων και Αριθμός Συνεδριακών Επισκεπτών στην Ελλάδα και στην Αθήνα κατά την ICCA, 1989-1999.....	52
10.	Συνεδριακές Εγκαταστάσεις κατά Μέγεθος στην Ελλάδα, 1999-2000.....	56
11.	Συνεδριακές Εγκαταστάσεις κατά Μέγεθος στην Ευρύτερη Περιφέρεια της Πρωτεύουσας, 2000.....	59
12.	Συνεδριακές Εγκαταστάσεις κατά Μέγεθος στην Κρήτη, 1999....	60
13.	Συνεδριακές Εγκαταστάσεις κατά Μέγεθος στα Δωδεκάνησα, 1999.....	60
14.	Συνεδριακές Εγκαταστάσεις κατά Μέγεθος στη Θεσσαλονίκη – Χαλκιδική, 1999.....	61
15.	Συνεδριακές Εγκαταστάσεις κατά Μέγεθος στα Ιόνια Νησιά, 1999..	61
16.	Συνεδριακές Εγκαταστάσεις κατά Μέγεθος στη Λοιπή Ελλάδα, 1999.....	62
17.	Ξενοδοχειακά Έσοδα και Δαπάνες, 1999.....	82
18.	Μεταβλητές Ξενοδοχειακές Δαπάνες, 1999.....	84
19.	Εκτίμηση Βαθμού Ξενοδοχειακής Πληρότητας, 1999.....	86
20.	Οικονομικά Αποτελέσματα Ξενοδοχείων ως Συνάρτηση του Βαθμού Πληρότητας.....	88
21.	Βαθμός Κύμανσης των Αφίξεων Ξένων Τουριστών από την Τάση, 1983-98.....	90

22. Πιθανή Ανάπτυξη του Συνεδριακού Τουρισμού και η Συμβολή της στην Ανάπτυξη του Τουριστικού Τομέα, 2000-2010: <i>Σενάριο Σύγκλισης προς το Μέσο Όρο</i>	100
23. Πιθανή Ανάπτυξη του Συνεδριακού Τουρισμού και η Συμβολή της στην Ανάπτυξη του Τουριστικού Τομέα, 2000-2010: <i>Αισιόδοξο Σενάριο</i>	101

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΙΤΕΠ

Υπάρχει η τάση μεταξύ επαϊόντων και οιονεί επαϊόντων περί τα τουριστικά να προσβλέπουν στις καλούμενες ειδικές μορφές τουρισμού, δηλ. σε εξειδικευμένα τουριστικά προϊόντα, ως εις πανάκεια για την βελτίωση της μακροπρόθεσμης τάσεως ζήτησεως του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Ως γνωστόν το προϊόν αυτό κυριαρχείται από τα στοιχεία ήλιος-θάλασσα και πολιτισμός, χρονικώς δε παρουσιάζει έντονη εποχικότητα, την υψηλότερη μεταξύ των ανταγωνιστριών χωρών, επειδή ακριβώς τα ανωτέρω στοιχεία προσφέρονται για αξιοποίηση κατά τους θερινούς και τους παρακείμενους σ' αυτούς μήνες. Πρόκειται δηλ. για φύσει διαρθρωτικού χαρακτήρα εποχικότητα, αλλά και θεσμικού, αφού οι ετήσιες διακοπές των εργαζομένων πραγματοποιούνται κατά τους θερινούς μήνες.

Η αναζήτηση πολιτικών επιμηκύνσεως της τουριστικής περιόδου, ώστε και ο καλούμενος χειμερινός τουρισμός (Νοέμβριος-Μάρτιος) να εξέλθει από τη χειμερία νάρκη, στην οποία έχει περιπέσει, είναι απολύτως κατανοητή και επειγόντως επιβαλλόμενη για πολλούς λόγους, όπως είναι η εξοικονόμηση οικονομικών πόρων και η αύξηση της αποδοτικότητας των επενδυομένων κεφαλαίων, η αύξηση του τουριστικού πλήθους αλλά και η μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ωστόσο, όπως έχει τονισθεί σε πολλές μελέτες του ΙΤΕΠ, η έμφαση της τουριστικής πολιτικής στην ανάπτυξη ειδικών προϊόντων δεν πρέπει να κυριαρχείται από την πεποίθηση ότι τοιουτοτρόπως θα λυθεί το πρόβλημα. Είναι αληθές ότι η Ελλάδα υστερεί δραματικώς έναντι των ανταγωνιστριών χωρών, σε ειδικές τουριστικές υποδομές, η υστέρηση δε αυτή ως προς ορισμένες από αυτές (π.χ. μαρίνες) είναι απολύτως μη συγγνωστή. Από το σημείο, όμως, αυτό μέχρι του σημείου να θεωρούμε την ανάπτυξη κάθε ειδικής υποδομής ως προσιδιάζουσας στον επιδιωκόμενο σκοπό, υπάρχει μεγάλη απόσταση. Ο ορθολογισμός επιβάλλει σοβαρή μελέτη των ειδικών τουριστικών αναγκών, τις οποίες θα ήταν ρεαλιστικό να επιχειρήσει να ικανοποιήσει ο ελληνικός τουριστικός τομέας. Απαιτείται μεγάλη περισκεψη εν προκειμένω ενόψει της ευκολίας με την οποία επιθυμίες και φαντασιώσεις μετουσιώνονται σε δράσεις στο χώρο της οικονομικής πολιτικής: δράσεις μη αναστρέψιμες χωρίς σοβαρό κόστος σε πόρους και κυρίως σε απώλεια χρόνου.

Στα πλαίσια των ανωτέρω προβληματισμών, το ΙΤΕΠ έχει ήδη δώσει στην δημοσιότητα την μελέτη «Ο Χειμερινός Τουρισμός στην Ελλάδα». Η παρούσα μελέτη είναι η δεύτερη που έχει ως αντικείμενο

τις «Ειδικές Τουριστικές Υποδομές» και συγκεκριμένως τον Συνεδριακό Τουρισμό. Η μελέτη ανατέμνει το πρόβλημα, εισχωρεί στα ενδότερα και εξετάζει όλες τις πτυχές με την επιβαλλόμενη επιστημονική δεοντολογία, χωρίς προκαταλήψεις· η μόνη προκατάληψη αφορά στην πίστη του Ινστιτούτου ότι ο τουριστικός τομέας αποτελεί την μόνη ρεαλιστική οδό για ώθηση προς τα εμπρός της οικονομικής αναπτύξεως της χώρας.

Εκφράζεται η ελπίδα ότι τα ευρήματα και συμπεράσματα της μελέτης θα βοηθήσουν στην διαμόρφωση ρεαλιστικής πολιτικής για τον Συνεδριακό Τουρισμό, ενώ παράλληλα θα ρίψουν κόκκους αμφιβολίας στην χωρίς περίσκεψη υιοθέτηση απόψεων στερουμένων του απαιτουμένου υποβάθρου σε γνώση και τεκμηρίωση.

Παναγιώτης Γ. Παυλόπουλος
Αθήνα, Μάρτιος 2002

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η παρούσα μελέτη αποτελεί την πρώτη προσπάθεια για συστηματική εξέταση του ρόλου, της σημασίας και των προοπτικών του συνεδριακού κλάδου στη χώρα μας και της πολιτικής που πρέπει να ακολουθηθεί για την προώθηση της ανάπτυξης του, κάτω και από το φως των διεθνών εξελίξεων και δεδομένων για τη συνεδριακή δραστηριότητα.

Η προσπάθεια στηρίχτηκε στα διαθέσιμα δεδομένα διεθνώς, σε μελέτες ή δειγματοληπτικές έρευνες που άπτονται του συνεδριακού κλάδου σε άλλες χώρες, σε στοιχεία και πληροφορίες, που είχαν την ευγενή καλοσύνη να παράσχουν, ορισμένες μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, με σύγχρονες συνεδριακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό, καθώς και ορισμένες μονάδες οργάνωσης συνεδρίων, στην Ελλάδα, καθώς και σε εκτιμήσεις και γνώμες που εκφράστηκαν σχετικά, σε συνεντεύξεις με εκπροσώπους του κλάδου.

Η διαθέσιμη πληροφόρηση παρουσιάζει πολλά κενά και αδυναμίες τόσο διεθνώς όσο και, ακόμη περισσότερο, στη χώρα μας. Παρόλα αυτά, τα στοιχεία που υπήρχαν, μαζί με εκείνα που συνελέγησαν, επιτρέπουν να σχηματιστεί μια αδρή μεν αλλά, σε πρώτη προσέγγιση, αρκετά αξιόπιστη εικόνα. Είναι, όμως, βέβαιο ότι για την πληρέστερη ενημέρωση των ενδιαφερομένων και την περαιτέρω μελέτη του θέματος, μια συστηματικότερη προσέγγιση στη συλλογή στοιχείων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση.

Αν κανείς περιοριστεί στην εξέταση του συνεδριακού κλάδου στην Ελλάδα, μόνο από την άποψη του αριθμού των επισκεπτών, η πρώτη εντύπωση είναι ότι η σημασία του είναι περιορισμένη. Αν όμως συνεξεταστούν και άλλες παράμετροι, όπως η συγκριτικά αυξημένη τουριστική δαπάνη ανά συνεδριακό επισκέπτη, η συμβολή του συνεδριακού τουρισμού στην μείωση της εποχικότητας, η ώθηση που δίνεται από τις συνεδριακές εκδηλώσεις στη ζήτηση γενικών τουριστικών υπηρεσιών, κ.ά., και αν λάβει κανείς υπόψη ότι το μέγεθος του κλάδου στη χώρα μας είναι ακόμη μάλλον μέτριο και τα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης σημαντικά, τότε γίνεται σαφές ότι η προσφορά των συνεδριακών δραστηριοτήτων στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα μπορεί να αποβεί ουσιώδης.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στο Πρόεδρο του ΙΤΕΠ κ. Βασίλη Μηναιΐδη, που κάλυψε με το κύρος του την προσπάθεια συλλογής στατιστικών στοιχείων και πληροφόρησης από μονάδες που δραστηριοποιού-

νται στο συνεδριακό κλάδο. Θερμές ευχαριστίες επίσης οφείλω στον Γενικό Διευθυντή του ΙΤΕΠ, καθηγητή κ. Παναγιώτη Παυλόπουλο, για τη πολλαπλή συμπαράσταση του στη διάρκεια της εκπόνησης της μελέτης καθώς και για τα σχόλια και τις παρατηρήσεις του στο πρώτο σχέδιο του κειμένου. Ευχαριστώ επίσης θερμά τους κκ. Αναστάσιο Κούμανη, Πρόεδρο του Συνδέσμου Επαγγελματιών Οργανωτών Συνεδρίων (ΣΕΠΟΣ) καθώς και τον κ. Ζαχαρία Καπλανίδη, Γραμματέα του Συνδέσμου Επιχειρήσεων Οργάνωσης Εκθέσεων και Συνεδρίων (ΣΕΟΕΣ) για την πολύτιμη πληροφόρηση που είχαν την καλοσύνη να μου παράσχουν. Θερμές ευχαριστίες επίσης οφείλω και στη Γραμματεία του ΙΤΕΠ, για τη βοήθεια και τη συμπαράσταση της στη διεκπεραίωση των ερωτηματολογίων και τη συλλογή του λοιπού πληροφοριακού υλικού.

Για το υψηλό αίσθημα ευθύνης τους θέλω τέλος να ευχαριστήσω και τις επιχειρήσεις, που ανταποκρίθηκαν και έκαναν τον κόπο να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια, καθώς και για το λοιπό πληροφοριακό υλικό που είχαν την καλοσύνη να θέσουν στη διάθεση μου. Για λόγους στατιστικής δεοντολογίας αποφεύγω εδώ να τις αναφέρω και ονομαστικά.

*Λουκής Α. Αθανασίου
Αθήνα, Δεκέμβριος 2001*

ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

Ο συνεδριακός τουρισμός διεθνώς και στην Ελλάδα

1. Από τα αποσπασματικά στοιχεία που υπάρχουν, συνάγεται ότι ο συνεδριακός τουρισμός καλύπτει το 3-4% του αριθμού των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών διεθνώς και το 6-7% της συνολικής εισροής τουριστικού συναλλάγματος. Σε αρκετές όμως από τις μικρότερες βορειοευρωπαϊκές και σε ορισμένες κεντροευρωπαϊκές χώρες καθώς και σε πολλές από τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες ή μεγαλουπόλεις, η οικονομική σημασία του συνεδριακού τουρισμού σε σχέση με τον τουριστικό τομέα ως σύνολο φαίνεται να υπερβαίνει αρκετά τους διεθνείς μέσους όρους που προαναφέρθηκαν.
2. Από άποψη εξειδίκευσης στο συνεδριακό τουρισμό, με βάση τα στοιχεία της περιόδου 1987-99, η χώρα μας φαίνεται να κατέχει μια από τις τελευταίες θέσεις στην Ευρώπη (1-2% του συνολικού αριθμού των συνεδριακών εκδηλώσεων που καταγράφονται από την International Meetings Association (ICCA) τα πρόσφατα χρόνια). Γενικά μπορεί να λεχθεί ότι ο βαθμός ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα είναι μέτριος.
3. Η Πρωτεύουσα φαίνεται να συγκεντρώνει το 40% περίπου της συνολικής συνεδριακής κίνησης τα τελευταία χρόνια ενώ σημαντικά είναι και τα μερίδια της Κρήτης, της Δωδεκανήσου και της Μακεδονίας.
4. Τα τελευταία χρόνια, σε παγκόσμιο επίπεδο, η συνεδριακή δραστηριότητα αναπτύσσεται με σχετικά χαμηλούς ετήσιους ρυθμούς (μεταξύ 1 και 2%). Για τη χώρα μας η κίνηση φαίνεται να κυμαίνεται από έτος σε έτος τα τελευταία χρόνια, χωρίς όμως σαφή ανοδική ή καθοδική τάση.
5. Οι κυριότερες πηγές ζήτησης συνεδριακών υπηρεσιών είναι δύο, δηλαδή διάφορα είδη οργανώσεων (επιστημονικών, επαγγελματικών, κ.ά.) από τη μια μεριά (association market), που καλύπτουν περισσότερο από το ήμισυ της συνολικής κίνησης και οι μεγάλες κυρίως επιχειρήσεις (corporate market) από την άλλη, που καλύπτουν μεν μικρότερο μέρος της κίνησης σε αριθμούς αλλά αρκετά μεγαλύτερο μέρος του οικονομικού αντικειμένου, λόγω υψηλότερης κατά κεφαλήν δαπάνης.
6. Ο συνεδριακός τουρισμός παρουσιάζει γενικά μικρότερο βαθμό εποχικότητας από το τουρισμό συνολικά καθώς και εποχική συμπληρωματικότητα με τη μεγάλη μάζα του γενικού τουρισμού.

7. Περίοδος αιχμής της συνεδριακής κίνησης στην Ελλάδα είναι το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου (με περισσότερο από 40%). Ακολουθεί το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου (με 35% περίπου) και το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου (με 15% περίπου). Η κίνηση το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου είναι χαμηλή, με μερίδιο συγκρίσιμο με εκείνο του γενικού τουρισμού.
8. Η μέση ημερήσια δαπάνη ανά συνεδριακό επισκέπτη εμφανίζεται πολλαπλάσια του αντίστοιχου μεγέθους για το γενικό τουρισμό (έως και δεκαπλάσια). Επειδή όμως η μέση διάρκεια παραμονής των συνεδριακών επισκεπτών τοποθετείται μεταξύ 4 και 5 ημερών και είναι γενικά βραχύτερη απ' ό,τι συμβαίνει με τον γενικό τουρισμό, η μέση δαπάνη ανά συνεδριακό επισκέπτη εξακολουθεί μεν να είναι υψηλότερη, σε σύγκριση με τον γενικό τουρισμό αλλά σε μικρότερο βαθμό (διπλάσια έως τετραπλάσια).
9. Για τις μεγαλύτερες εκδηλώσεις, το μέσο μέγεθος από άποψη αριθμού συνέδρων διαμορφώνεται διεθνώς μεταξύ 500 και 1000 ατόμων. Συνολικά όμως το μέσο μέγεθος είναι αρκετά μικρότερο.
10. Το μέσο μέγεθος των συνεδρίων στην Ελλάδα υπολείπεται κατά πολύ του διεθνούς μέσου όρου και δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 170 άτομα. Αυτό φαίνεται να συνδέεται και με την σχετικά περιορισμένη προσφορά συνεδριακών χώρων μεγάλης χωρητικότητας καθώς επίσης και με τον γενικά χαμηλό βαθμό ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στη χώρα.
11. Η συμμετοχή σε συνέδριο τείνει να δημιουργήσει πρόσθετη ζήτηση γενικών τουριστικών υπηρεσιών στη χώρα προορισμού, με τρόπους όπως, η επιμήκυνση της διαμονής του συνέδρου, η ταυτόχρονη επίσκεψη από συνοδούς του συνέδρου (συζύγου, τέκνων κ.λπ.), για σκοπούς γενικού τουρισμού κ.ά. Σε ορισμένες χώρες για κάθε διανυκτέρευση συνέδρου κατά τη διάρκεια του συνεδρίου μπορεί να προκαλείται μέχρι και μια ακόμη διανυκτέρευση.
12. Η συνολική προσφορά χώρων στη χώρα μας για συνεδριακές εκδηλώσεις άνω των 100 ατόμων εμφανίζεται αρκετά μεγάλη (150 χιλ. περίπου θέσεις). Οι χώροι βέβαια είναι κατά κανόνα πολύσκοποι και χρησιμοποιούνται συχνά και για πολλά άλλα είδη εκδηλώσεων (εορταστικές εκδηλώσεις, παραστάσεις, διαλέξεις, παρουσιάσεις κ.ά.). Σε κάθε όμως περίπτωση, από την άποψη της χωρητικότητας της συνεδριακής υποδομής, οι δυνατότητες υποδοχής υπερβαίνουν κατά πολύ τη ζήτηση. Από την πλευρά της προσφοράς στενότητες παρουσιάζονται μόνο στις μεγάλης χωρητικότητας σύγχρονες εγκατα-

στάσεις ενώ άλλες αδυναμίες εντοπίζονται κύρια στην ποιότητα μέρους της ειδικής υποδομής και των υπηρεσιών.

13. Η ύπαρξη και η ικανοποιητική λειτουργία τόσο της γενικής υποδομής όσο και της ειδικής υποδομής και του κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού – που συναρτώνται και με το γενικότερο επίπεδο ανάπτυξης μιας χώρας ή μιας περιοχής – διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην προσέλκυση συνεδριακού τουρισμού. Αυτό γίνεται σαφές και από τη γεωγραφική κατανομή του διεθνώς.
14. Πέρα από την ικανοποιητική στάθμη της γενικότερης υποδομής, που απαιτείται για τη στήριξη του συνεδριακού τουρισμού, η συμβολή του δημοσίου παίρνει και άλλες ειδικότερες μορφές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι οι εξής:
 - Δημιουργία συνεδριακών κέντρων.
 - Δημιουργία μη κερδοσκοπικών οργανισμών, συχνά με τη συνεργασία και του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την πληροφόρηση των ενδιαφερομένων και την προβολή μιας πόλης, χώρας ή περιοχής ως τόπου προορισμού για συνεδριακές εκδηλώσεις.
 - Δημιουργία συστημάτων πιστοποιημένης εξειδικευμένης κατάρτισης για στελέχη οργάνωσης και διεξαγωγής συνεδριακών εκδηλώσεων είτε από μη κερδοσκοπικές οργανώσεις με ή και δίχως την αρωγή του δημοσίου, είτε και από το δημόσιο.
 - Επιδότηση με διάφορες μορφές για την κάλυψη μέρους του κόστους διεθνών συνεδριακών εκδηλώσεων, έτσι ώστε να αυξάνεται η ελκυστικότητα της χώρας σε σύγκριση με άλλες ανταγωνίστριες χώρες.
 - Επιδότηση των επενδύσεων για τη δημιουργία ειδικής συνεδριακής υποδομής.
 - Προβολή και διαφήμιση.
15. Στην Ελλάδα η πρόοδος από την άποψη των ειδικών μέτρων και της εξειδικευμένης μέριμνας του δημοσίου για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Η κρατική παρέμβαση έχει ουσιαστικά περιοριστεί στην επιδότηση της κατασκευής συνεδριακών κέντρων και εγκαταστάσεων.
16. Σημαντικότερη είναι η πρόοδος από την άποψη της γενικής υποδομής. Με τα έργα και τις λοιπές παρεμβάσεις που εντάσσονται στα διαδοχικά Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, εξοπλίζεται σιγά σιγά τη χώρα με σύγχρονη υποδομή και βελτιώνεται αποφασιστικά η εικόνα της από την άποψη αυτή. Ειδικότερα, σε ότι αφορά της Πρωτεύουσα, τα έργα

για την Ολυμπιάδα του 2004 θα βελτιώσουν γρηγορότερα και αποφασιστικότερα την υποδομή στην ευρύτερη περιοχή, πράγμα που θα συμβάλει και στην αύξηση της ελκυστικότητας της ως τόπου διεξαγωγής συνεδρίων.

17. Είναι αρκετές οι μονάδες που ασκούν μια ενεργή και συγκροτημένη πολιτική παρουσίας στις ειδικές αγορές και τα φόρα που έχουν δημιουργηθεί διεθνώς για το συνεδριακό τουρισμό και εκμείευσης πελατείας. Η ως τώρα ανάπτυξη του κλάδου στη χώρα μας είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών από την πλευρά της προσφοράς.
18. Η συλλογική όμως δράση του ιδιωτικού τομέα, που όπως δείχνει η διεθνής εμπειρία μπορεί να διαδραματίσει αξιόλογο ρόλο, δεν φαίνεται ακόμη να έχει αναπτυχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό και μαζί με την ενεργοποίηση του δημοσίου είναι ένα από τα ζητούμενα.

Σημασία και δυνατότητες ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα

1. Η συμβολή στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα από την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού μπορεί να αποβεί πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι κανείς θα μπορούσε εκ πρώτης όψεως να συμπεράνει, κρίνοντας μόνο από τους αριθμούς επισκεπτών, για τους εξής κύρια λόγους:
 - Η μέση δαπάνη ανά συνεδριακό επισκέπτη είναι αρκετά μεγαλύτερη από το μέσο επισκέπτη, αυξάνοντας έτσι το οικονομικό αντικείμενο, το οποίο και ενδιαφέρει περισσότερο.
 - Ο συνεδριακός τουρισμός μπορεί να μην αναμένεται να επηρεάσει εντυπωσιακά την συνολική τουριστική κίνηση. Λόγω όμως της ομαλότερης εποχικής του κατανομής σε σύγκριση με το γενικό τουρισμό και της εποχικής συμπληρωματικότητας της συνεδριακής κίνησης με τη συνολική τουριστική κίνηση, ο σχετικά μικρός αριθμός πρόσθετων επισκεπτών μπορεί να αυξήσει σε ανάλογη ή και μεγαλύτερη έκταση τους βαθμούς πληρότητας των ξενοδοχειακών μονάδων που επωφελούνται από τη συνεδριακή κίνηση. Λόγω και της δομής του κόστους των ξενοδοχειακών μονάδων η βελτίωση αυτή της πληρότητας μπορεί να έχει κρίσιμη σημασία για τα οικονομικά τους αποτελέσματα και την οικονομική τους υγεία. Με τη σειρά της η ενίσχυση της οικονομικής ευρωστίας των οικονομικών μονάδων του τομέα

επιηρεάζει και τις προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης του, και την αποδοτικότητα του.

- Οι συνεδριακές εκδηλώσεις οδηγούν σε πολύ σημαντική δευτερογενή αύξηση της τουριστικής κίνησης.
- 2. Η σχετικά περιορισμένη εσωτερική ζήτηση για συνεδριακές υπηρεσίες, που συνδέεται με το σχετικά χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης της οικονομίας μας και με την έλλειψη μεγάλων επιχειρήσεων, η σχετικά μεγάλη απόσταση της χώρας μας από τα μεγάλα κέντρα, από τα οποία προέρχεται το μεγαλύτερο μέρος της ζήτησης και οι όχι πάντοτε ευμενής εντύπωση που δημιουργεί η γενικότερη εικόνα της χώρας μας στους οργανωτές για την ποιότητα των υπηρεσιών που μπορεί να αναμένουν, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι θα χρειαστούν αρκετά μεγάλες προσπάθειες για την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου. Από το άλλο μέρος, τα περιθώρια για ανάπτυξη είναι αρκετά μεγάλα, ακριβώς επειδή η έως τώρα πρόοδος υπήρξε περιορισμένη.
- 3. Με εύλογες παραδοχές, η ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού μπορεί να αναμένεται να συμβάλει στο μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης του τουριστικού τομέα στην περίοδο έως και το 2010 κατά 0,5-0,75 εκατοστιαίες μονάδες, χωρίς να συνυπολογίζεται η πιθανή δευτερογενής αύξηση της τουριστικής κίνησης, η οποία δημιουργείται με έναυσμα τον συνεδριακό τουρισμό.

Πολιτική

1. Η γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική και ειδικότερα η δημιουργία και η συντήρηση ικανοποιητικής στάθμης οικονομικής και κοινωνικής υποδομής και η αποτελεσματικότερη λειτουργία των κρατικών υπηρεσιών συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού, με τη βελτίωση της γενικότερης εικόνας της χώρας. Το κράτος όμως οφείλει, κατά τα πρότυπα πολλών άλλων χωρών, να συμβάλει και με ειδικότερα μέτρα, σε όλους τους τομείς που προαναφέρθηκαν.
2. Στο βαθμό που στο παρελθόν εδικοιολογούνται επιφυλάξεις για τη σκοπιμότητα της δημιουργίας μεγάλου σύγχρονου συνεδριακού κέντρου στην Αττική, ύστερα απ' όσα γίνονται και θα γίνουν στην πρωτεύουσα για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 και με δεδομένο ότι η πιο σημαντική και η πλέον ορατή έμμεση ωφέλεια της χώρας από το εγχείρημα είναι η ώθηση της ανάπτυξης του τουρισμού, η δημιουργία ενός τέτοιου κέντρου καθίσταται αναγκαίο συμπλήρωμα, το οποίο θα συμβάλει και στην πληρέστερη

αξιοποίηση της πολύ μεγαλύτερης επένδυσης που γίνεται για την Ολυμπιάδα.

3. Είναι ανάγκη το μεγάλο, πολύσκοπο, συνεδριακό κέντρο της Αττικής και της χώρας να σχεδιαστεί, να κατασκευαστεί και να λειτουργήσει με προδιαγραφές που να πείθουν την πλευρά της ζήτησης ότι είναι ανταγωνιστικό με εγκαταστάσεις του είδους σε άλλες χώρες. Λύσεις συμβιβασμού για τον περιορισμό του κόστους ή για άλλους λόγους, αποτελούν τη χειρότερη επιλογή, αφού θα δεσμεύσουν πόρους χωρίς να ικανοποιούν την αντίστοιχη ανάγκη.
4. Με την εμπειρία από την Αττική θα πρέπει, στη συνέχεια να εξεταστεί και η προοπτική δημιουργίας και δεύτερου κέντρου στη Θεσσαλονίκη.
5. Είναι επίσης ανάγκη να γίνει κατανοητό ότι η πρωτεύουσα δεν μπορεί να αποκλείεται από οικονομικές λειτουργίες που μπορεί να είναι απαραίτητες για την οικονομικά επιτυχέστερη αξιοποίηση ενός νέου συνεδριακού κέντρου, με το επιχείρημα ότι αυτές πρέπει, για λόγους παράδοσης και πολιτικών σκοπιμοτήτων, να μονοπωλούνται από τη Θεσσαλονίκη. Ο προφανής κίνδυνος, προκειμένου περί αναγκών που δεν μπορεί να εξυπηρετηθούν από την Θεσσαλονίκη ή ευκαιριών που δεν μπορούν να αξιοποιηθούν εκεί, είναι η παρεμπόδιση της γενικότερης ανάπτυξης του κλάδου στη χώρα, που πρέπει να αποτελεί και το τελικό ζητούμενο. Σ' ένα όλο και περισσότερο ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, η παλαιά τακτική αποβαίνει τελικά σε όφελος των ανταγωνιστριών χωρών και αν ωφελεί τη Θεσσαλονίκη, την ωφελεί πολύ λιγότερο απ' ό,τι βλάπτει τη χώρα στο σύνολό της.
6. Κατά τα πρότυπα άλλων χωρών, είναι ανάγκη σε πρώτη φάση για την Αττική και στη συνέχεια και για ορισμένες άλλες από τις μεγάλες τουριστικές περιοχές της χώρας να δημιουργηθούν Γραφεία Συνεδρίων και Φιλοξενίας, η έλλειψη των οποίων αναφέρεται και από τους ξένους οργανωτές συνεδρίων ως αδύνατο σημείο της ελληνικής συνεδριακής υποδομής.
7. Η δημιουργία επίσημων (formal) δομών εκπαίδευσης και κατάρτισης για το συνεδριακό τουρισμό στην Ελλάδα, τουλάχιστον στο παρόν στάδιο, δεν φαίνεται σκόπιμη. Θα πρέπει πρώτα να δημιουργηθούν ικανοποιητικές δομές για την κατάρτιση για τον τουρισμό γενικά και η ειδική κατάρτιση για το συνεδριακό τουρισμό να αποτελέσει οργανικό τμήμα τους.
8. Στο σύστημα των ενισχύσεων για τις επενδύσεις, όπως θα διαμορφωθεί προσεχώς, οι επενδύσεις σε συνεδριακή υποδομή πρέπει ασφαλώς να εξακολουθήσουν να έχουν τη θέση τους. Επειδή όμως σε συνολικό επίπεδο η προσφορά υπερβαίνει τη ζήτηση, προς αποφυγή σπατάλης

πόρων, η προσοχή πρέπει να εστιαστεί στις μορφές εκείνες υποδομής, η προσφορά των οποίων είναι συγκριτικά περιορισμένη όπως π.χ. σε μονάδες μεγαλύτερου μεγέθους και υψηλότερης στάθμης. Λαμβάνοντας υπ' όψη τη σύνθεση της προσφοράς κατά μέγεθος και την κατανομή της στο χώρο είναι σκόπιμο να γίνουν διαφοροποιήσεις από τις απόψεις αυτές. Ειδικότερα πρέπει να εξεταστεί σοβαρά αν είναι σκόπιμο να ενθαρρύνεται με υψηλά ποσοστά επιχορήγησης η δημιουργία συνεδριακών εγκαταστάσεων μεσαίου μεγέθους ή μέτριας ποιότητας, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου η προσφορά είναι ήδη άνετη.

9. Θα έπρεπε να αποτελεί αντικείμενο αρχών όπως λ.χ. το Υπουργείο Πολιτισμού, ή η Γεν. Γραμματεία Τουρισμού του Υπουργείου Ανάπτυξης, να συλλέγουν πληροφορίες για τις κυριότερες πηγές ενισχύσεων για συνεδριακές εκδηλώσεις από τον δημόσιο τομέα και να επιχειρούν τον συντονισμό τους, με κριτήριο και την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού. Χρήσιμες προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν ασφαλώς και οι υπηρεσίες ενός γραφείου Συνεδρίων και Φιλοξενίας, όταν αυτό ιδρυθεί.
10. Τα πλεονεκτήματα και τα στοιχεία που προβάλλει κανείς ή διαφημίζει για να προσελκύσει τον γενικό τουρισμό δεν συμπίπτουν με κείνα που μπορεί να προσελκύσουν τον συνεδριακό τουρισμό παρά μόνο ως ένα βαθμό. Είναι ανάγκη, είτε ως σκέλος των γενικότερων δραστηριοτήτων προβολής του ελληνικού τουρισμού από την πλευρά του δημοσίου, είτε με χωριστό πρόγραμμα, να αναληφθούν δράσεις προβολής που να στοχεύουν με τους κατάλληλους τρόπους στις πηγές της ζήτησης συνεδριακών υπηρεσιών.
11. Για την προώθηση θεμάτων τα οποία, πέρα από το ότι αφορούν και την κάθε επιχείρηση χωριστά, αφορούν και τον τομέα ή τον κλάδο στο σύνολο του, απαιτείται απαραίτητα συνεργασία, κοινή παρουσία, ένας βαθμός συλλογικότητας και ένωση δυνάμεων των επιχειρήσεων του κλάδου. Ο συνεδριακός κλάδος έχει ακόμη στην Ελλάδα περιορισμένες διαστάσεις και για να αποκτηθεί η ελάχιστη κρίσιμη μάζα παρουσίας και πίεσης στην εκπροσώπηση του, που είναι απαραίτητη για την επίτευξη ουσιαστικών αποτελεσμάτων, σκόπιμη θα ήταν ίσως και η ένωση δυνάμεων και η εξεύρεση κοινού τόπου από τους επί μέρους συλλογικούς φορείς του. Ο κατακερματισμός της συλλογικής εκπροσώπησης και η απουσία πολλών από αυτήν, την εξασθενίζει και περιορίζει την αποτελεσματικότητά της.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της παρούσης εργασίας είναι η διερεύνηση των δραστηριοτήτων που συνδέονται με τις συνεδριακές εκδηλώσεις, ως παράγοντα που μπορεί να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του τουριστικού τομέα και γενικότερα της ελληνικής οικονομίας.

Με τον όρο συνεδριακός τουρισμός γενικά, εννοούμε τις μετακινήσεις ή τις εκδηλώσεις που συνδυάζουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την καθαρά παραθεριστική, ταξιδιωτική ή περιηγητική διάσταση και γενικότερα την αναψυχή με άλλα ενδιαφέροντα ή παραγωγικές δραστηριότητες, που συνδέονται με την ιδιότητα των συμμετεχόντων ως μελών, ενός επαγγέλματος, μιας επιχείρησης ή άλλων οργανώσεων, σωμάτων ή συμφερόντων. Στόχος της «συνεδριακής» διάστασης των μετακινήσεων αυτών – σε αντιδιαστολή με την αναψυχή – είναι συνήθως η ανταλλαγή απόψεων, η πληροφόρηση, η κατάρτιση, η γνωριμία, η ενίσχυση του συναδελφικού πνεύματος, η προώθηση των συμφερόντων της ομάδας και άλλα συναφή.

Η βαρύτητα της «συνεδριακής» διάστασης στο συνεδριακό τουρισμό μπορεί να ποικίλλει, καλύπτοντας όλο το φάσμα, από τις αυστηρά επαγγελματικές εκδηλώσεις, όπου το στοιχείο της αναψυχής είναι περιορισμένο ή και ανύπαρκτο έως και τις εκδηλώσεις όπου το στοιχείο αυτό είναι κυρίαρχο, με τα άλλα ενδιαφέροντα να λειτουργούν προσχηματικά μάλλον παρά ουσιαστικά. Στην τελευταία αυτή περίπτωση – από την άποψη των σκοπών που εξυπηρετούνται – η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στη συνεδριακή δραστηριότητα και στο γενικό τουρισμό αναψυχής μπορεί να καθίσταται δυσδιάκριτη. Έτσι π.χ. ο λεγόμενος «τουρισμός κινήτρων», η προσφορά δηλ. από την πλευρά του εργοδότη, σε επιλεγμένες ομάδες εργαζομένων, ως ανταμοιβής για τις υψηλές επιδόσεις τους σε ένα ή περισσότερους τομείς της δράσης της επιχείρησης ή και σε όλο το προσωπικό, ως γενικευμένη παροχή, ευκαιριών δωρεάν τουρισμού, είναι τις περισσότερες φορές κατ' όνομα μόνον επαγγελματικός, αφού το επαγγελματικό στοιχείο είτε ελλείπει, είτε είναι πολύ περιορισμένο.

Από την άποψη της πηγής χρηματοδότησης των σχετικών δαπανών ο διαφορισμός μεταξύ γενικού και συνεδριακού τουρισμού μπορεί να εξακολουθεί να παραμένει ουσιαστικός και όταν ακόμη η επαγγελματική διάσταση είναι πολύ περιορισμένη ή προσχηματική. Οι πόροι που χρηματοδοτούν τη σχετική δαπάνη στην περίπτωση του «τουρισμού κινήτρων» δεν πηγάζουν από το διαθέσιμο ιδιωτικό εισόδημα των μετακινουμένων.

Γίνεται δεκτό από τη φορολογική νομοθεσία ότι αποτελούν στοιχείο κόστους της επιχείρησης που παρέχει το κίνητρο. Με τον τρόπο αυτό «αποφεύγεται» ο φόρος που θα καταβαλλόταν αν η σχετική παροχή ελάμβανε τη μορφή εισοδήματος των εργαζομένων και η εξοικονόμηση αυτή πόρων τείνει, *ceteris paribus*, να αυξάνει τη ζήτηση των αντίστοιχων τουριστικών υπηρεσιών. Με τις μεθοδεύσεις αυτές τείνει σε κάποιο βαθμό να λαμβάνει χώρα υποκατάσταση της ζήτησης άλλων κατηγοριών καταναλωτικών ή άλλων αγαθών και υπηρεσιών, που δεν είναι δυνατό να παρέχονται στους εργαζόμενους ως αμοιβή χωρίς να υπόκεινται σε φόρο ή όπου κάτι τέτοιο είναι δυσχερέστερο, με ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών συνεδριακής μορφής, με την ευρεία έννοια του όρου. Γενικότερα, το γεγονός ότι οι δαπάνες για συνεδριακές δραστηριότητες, σε πολλές περιπτώσεις λογίζονται ως στοιχείο κόστους και τυγχάνουν ανάλογης φορολογικής μεταχείρισης, ερμηνεύει ως ένα βαθμό τόσο την έκταση που έχουν λάβει η ζήτηση για τις σχετικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα στην περίπτωση των πλουσιότερων χωρών, όσο και τα συγκριτικά υψηλά επίπεδα της κατά κεφαλήν δαπάνης. Καθώς η δαπάνη αυτή χρηματοδοτείται συνολικά τόσο από τις επιχειρήσεις ή και τις άλλες οργανώσεις που αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία, όσο και από το διαθέσιμο εισόδημα των συνέδρων, προκειμένου για αγαθά ή υπηρεσίες που αυτοί ζητούν, πέρα από τα δωρεάν παρεχόμενα ή εκείνα που περιλαμβάνονται στο συνεδριακό πακέτο, είναι φυσικό το σύνολο να τείνει σε αύξηση.

Για την εξυπηρέτηση των συνεδριακών δραστηριοτήτων, με την ευρεία έννοια του όρου που χρησιμοποιείται εδώ, πέρα από τις συνήθεις υπηρεσίες γενικού τουρισμού (στέγη, εστίαση, μετακινήσεις, διασκέδαση, αγορές κλπ.) απαιτείται και η παροχή περισσότερο εξειδικευμένων υπηρεσιών, είτε για την ικανοποίηση των καθαρά συνεδριακών αναγκών (μεταφράσεις, σχεδιασμός εντύπων, παραγωγή εντύπων, οπτικοακουστικά, γραμματειακή στήριξη, οικονομική και λογιστική στήριξη, κλπ.), είτε και με την έννοια των υψηλότερης ποιότητας γενικών τουριστικών υπηρεσιών.

Το γεγονός ότι η συνεδριακή δραστηριότητα αποτελεί στις περισσότερες περιπτώσεις σχετικά μικρό τμήμα του τουριστικού τομέα, το γεγονός ότι η ανάπτυξη της αποτελεί σχετικά πρόσφατο φαινόμενο καθώς επίσης και ορισμένες εγγενείς δυσκολίες στατιστικού διαχωρισμού της συνεδριακής συνιστώσας από τις λοιπές συνιστώσες του τομέα, καθιστούν τη διαθέσιμη πληροφόρηση περιορισμένη και όχι πάντοτε τόσο αξιόπιστη όσο θα το ήθελε κανείς. Αυτό επισημαίνεται πολύ συχνά στη διεθνή βιβλιογραφία για το θέμα. Παρά τις δυσχέρειες όμως που δημιουργεί η

ανεπάρκεια πληροφόρησης, στις περισσότερες περιπτώσεις η εικόνα που προκύπτει είναι αρκετά σαφής.

Όπως αναλύεται λεπτομερέστερα στα επόμενα, η συνεδριακή δραστηριότητα μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη του τουρισμού και της ελληνικής οικονομίας με τους εξής κυρίως τρόπους:

- Ως μια από τις ειδικές μορφές τουρισμού, με την αύξηση της συνολικής τουριστικής ζήτησης και του τουριστικού προϊόντος.
- Με την απάμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης, αφού η συνεδριακή δραστηριότητα κορυφώνεται στην περίοδο πριν από τους καλοκαιρινούς μήνες αιχμής του γενικού τουρισμού (Απρίλιος-Ιούνιος) είναι συγκριτικά περιορισμένη κατά τους μήνες αιχμής (Ιούλιο, Αύγουστο) και εντονότερη από το γενικό τουρισμό το φθινόπωρο.
- Με την αύξηση της μέσης δαπάνης ανά επισκέπτη, αφού η κατά κεφαλήν δαπάνη του συνεδριακού επισκέπτη τείνει να είναι πολύ υψηλότερη από το μέσο όρο.
- Με την ενθάρρυνση της ανάπτυξης παράπλευρων δραστηριοτήτων για την εξυπηρέτηση των αναγκών των συνεδριακών εκδηλώσεων.
- Με την ενίσχυση της ζήτησης για το ποιοτικά ανώτερο σκέλος του φάσματος των τουριστικών και συναφών υπηρεσιών, που συμβάλλει στην άνοδο της μέσης στάθμης και ενισχύει την ελκυστικότητα της χώρας για τους απαιτητικότερους επισκέπτες.
- Με την ενίσχυση της εν δυνάμει γενικής τουριστικής ζήτησης, καθώς η επίσκεψη στη χώρα για συνεδριακούς σκοπούς δημιουργεί στους επισκέπτες κίνητρα για τουρισμό στην Ελλάδα στο μέλλον.

Στα Κεφάλαια 1 και 2 εξετάζεται η διεθνής διάσταση του φαινομένου, που χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς για την καλλίτερη κατανόηση των εξελίξεων του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα και των δυνατοτήτων περαιτέρω ανάπτυξης του, οι οποίες εξετάζονται σε επόμενα Κεφάλαια. Ειδικότερα στο Κεφάλαιο 1 παρουσιάζονται τα βασικά δεδομένα του κλάδου διεθνώς και οι εξελίξεις τους στα πρόσφατα χρόνια, στο βαθμό πάντοτε που το επιτρέπει η διαθέσιμη πληροφόρηση, η οποία, όπως μόλις αναφέρθηκε, υπολείπεται του επιθυμητού. Στο Κεφάλαιο 2 εξετάζονται οι τάσεις στην πολιτική ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού διεθνώς.

Στο Κεφάλαιο 3 εξετάζονται οι εξελίξεις στο συνεδριακό κλάδο στην Ελλάδα στα πρόσφατα χρόνια. Παρά το γεγονός ότι τα κενά στην πληροφόρηση είναι ακόμη μεγαλύτερα απ' ό,τι διεθνώς, και η βελτίωση της αποτελεί βασικό ζητούμενο για την καλύτερη κατανόηση των εξελίξεων και τη χάραξη πολιτικής, εν τούτοις, η εικόνα που προκύπτει, στις γενικές της τουλάχιστον γραμμές, είναι αρκετά σαφής. Στο Κεφάλαιο 4 εξετάζεται η πολιτική που ακολουθήθηκε σχετικά με τον συνεδριακό τουρισμό στην Ελλάδα, στον περιορισμένο μάλλον βαθμό που το θέμα έτυχε της προσοχής των αρμοδίων.

Με αφετηρία την ελληνική και τη διεθνή εμπειρία, όπως παρουσιάζονται στα Κεφάλαια 1-4, στο Κεφάλαιο 5 εξετάζεται η σημασία που μπορεί να έχει η περαιτέρω ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα και καθίσταται σαφές ότι μπορεί μεν να μην υπάρχουν περιθώρια η συνεδριακή δραστηριότητα να οδηγήσει σε θεαματικές αυξήσεις του αριθμού των επισκεπτών, από άλλες όμως απόψεις η συμβολή της στην ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να αποδειχθεί πολύ αξιόλογη.

Στο Κεφάλαιο 6 επιχειρούνται ποσοτικές εκτιμήσεις για την πιθανή εξέλιξη των βασικών μεγεθών του συνεδριακού τουρισμού και τη συμβολή του στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, για την περίοδο έως και το 2010, με τη μορφή εναλλακτικών σεναρίων, που έχουν ως αφετηρία τα δεδομένα των Κεφαλαίων 1-4 και την ανάλυση του Κεφαλαίου 5.

Τέλος στο Κεφάλαιο 7, με ειδικότερη αφετηρία τα Κεφάλαια 2 και 4, διατυπώνονται σκέψεις και γίνονται προτάσεις για την πολιτική ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα, τόσο σε ότι αφορά το δημόσιο τομέα όσο και ως προς την ιδιωτική πρωτοβουλία.